

RESEARCHHEFTE

Bendik Kristiansen
288709

288709

BOP3102

Bachelor i grafisk design

Researchhefte

«Hva er normkritisk og -kreativ grafisk design, og hvordan kan en bruke strategier herfra for å gjøre temaet kjent for grafisk design-bransjen?»

Vår 2018

«Denne bacheloroppgaven er gjennomført som en del av utdannelsen ved Høyskolen Kristiania. Høyskolen Kristiania er ikke ansvarlig for oppgavens metoder, resultater, konklusjoner eller anbefalinger.»

Introduksjon

Dette heftet presenterer all research og funn som er gjort for å kunne besvare oppgavens problemstilling «Hva er normkritisk og -kreativ grafisk design, og hvordan kan en bruke strategier herfra for å gjøre temaet kjent for grafisk design-bransjen?» Store deler av researchen er også gjengitt i «How 2 be normkritisk» og den skriftlige bacheloroppgaven.

Innholdsfortegnelse

Introduksjon	1
<u>1. Innsamling av data</u>	<u>4</u>
1.1. Litteraturstudie	4
«Tingenes århundre» av Gunvor Øverland Bergan og Trinelise Dysthe	5
«Feminismen tar form» av Kristina Ketola Bore	6
«Beyond The Knife: Martin Falck» av Steven Dores	7
«The Other Side of Norm Criticism» av Sara Edenheim	8
«Tillblivelser» av Karin Ehrnberger	9
«Normkritisk formgivning – vad är det?» av Alexandra Falagara	10
«Design» av Thomas Hauffe	11
«Radikal design» av Erlend G. Høyersten	12
«Kritiken i praktiken» av Anna Håkansson	13
«Memphis och den italienska antidesignrörelsen» av Sara Kristoffersson	14
«Circumnavigating and crushing» av MYCKET	15
«Typografi og skrift» av Øyvind Rannem	16
«Normkreativ» av Rebecca Vinthagen og Lina Zavalía	17
1.2. Intervjuer	18
Intervjuguide	18
Samtykkeerklæringer	19
Dybdeintervju med Paloma Blanco	20
Intervju med Lina Forsgren	22
Intervju med Moa Schulman	24
<u>2. Kreativ prosess</u>	<u>27</u>
2.1. Kartlegging av medium	28
2.2. Moodboards	30
2.3. Designresearch	31

Innsamling av data

Litteraturstudie

Siden den normkritiske og -kreative tilnærmingen er lite kjent i Norge i dag, har jeg fokusert på svensk litteratur, designere og designeksempler. Også i Sverige er miljøet rundt normkritisk grafisk design lite, og det finnes derfor lite litteratur om normkritikk med en klar sammenheng til grafisk design. På grunn av dette har jeg også benyttet meg av litteratur fra andre fagområder, som eksempel organisasjonsbygging og pedagogikk. I tillegg til litteratur med direkte sammenheng til tilnærmingen har jeg brukt litteratur om designhistorie og typografi.

BERGAN, GUNVOR ØVERLAND OG TRINELISE DYSTHE. 2003.
TINGENES ÅRHUNDRE. OSLO: GYLDENDAL.

Tingenes århundre ble brukt som et supplement til andre litteraturkilder om den italienske anti-designbevegelsen. Bergan og Dysthes tekst er en av flere tekster som har stått på pensumlisten under emnet RRS1101, «Kunst, kultur og samfunn fra modernismen til i dag».

Ettore Sottsass blir ofte sett på som en leder av den italienske antidesignbevegelsen, og han er spesielt kjent for da han i 1981 startet opp gruppen Memphis som en reaksjon på det pessimistiske synet Mendini hadde hatt i sitt samarbeid med Sottsass gjennom Studio Alchimia. Mens den italienske antidesignbevegelsen døde ut, våknet Memphis og postmodernismen til live, og en kunne endelig si et endelig farvel til det modernistiske og funksjonalistiske.

[...]

Den modernistiske arkitekten Mies van der Rohe påstod at «Less is more», men da svarte Sottsass 50 år etterpå med «Less is a bore», og mente med det at dekorative elementer og pynt fremmet skaperglede og kreativitet.

BORE, KRISTINA KETOLA. 2015. «FEMINISMEN TAR FORM». CONTEMPORARY ART STAVANGER.

Diskursen rundt normkritisk design har sin pre-dominans innen svensk formgivning og går ut på å blant annet utfordre satte visuelle stereotyper og modernismens regler. Med andre ord ser man en sammenheng mellom å akseptere satte samfunnsnormer uten kritisk blikk, og å akseptere visuelle tegn og elementer uten å utfordre grunnen til at de fortsetter å eksistere, og ikke minst representere arkaiske og patriarkalske samfunnsnormer.

«I recently looked at some old projects of mine, and I can see now that they are very normative. It is as if I didn't see the connection between politics and aesthetics then, not really, anyway. Even if the content is feminist, the setting is based on patriarchal ideas.» Bastion

I den trykte teksten hvor vi leser dette brytes rutenettet på layouten opp, fotnotene flyter ut i teksten, og symboler som soler og kyssemuner overtar for tallene i fotnotene. Sidene går fra å være i svart og hvitt til å være i fullfarge, den kolonnebaserte typografien flyter utover, et grotesk typesnitt erstattes av et mangfold av typesnitt, blant dem det dekorative Bermuda. Sitatet som står i Bermuda sier at man leser best den fonten man har lest mest i, og akkurat derfor fortsetter man å bruke denne, uten å stille spørsmål til hvorfor formen ser ut slik den gjør.

I Bang hyller Bastion «horungene», tvinger dem ut – ifølge seg selv som en hyllest til alle barn født utenfor ekteskapet. Alle typesnitt som brukes i bladet er tegnet av kvinner, blant dem Mrs Eaves laget av Zuzana Ličko – en av grunnleggerne av skriftstøperiet og designtidsskriftet Emigre. De eneste unntakene til bruken av typesnitt tegnet av kvinner er titlene, der de bruker det de kaller «belastede typesnitt», blant dem Comic Sans og Mistral. Tidsskriftet er trykket i A4 for å forhindre ekstra kuttemateriale og publikasjonen har heller ikke rygg – dette for å unngå signalisering av status som en rygg innebærer.

DORES, STEVEN. 2014. «BEYOND THE KNIFE: MARTIN FALCK». CRACK MAGAZINE.

Martin Falck er en normkritisk designer, og i dette intervjuet trekker han linjer mellom det han gjør og anti-design. Dette blir så brukt videre for å sammenligne normkritisk grafisk design og italiensk antidesign.

I et intervju gjort av Crack Magazine med Martin Falck snakker han om normkritisk design som anti-design, og begrunner hans valg om å drive anti-design med å forklare at han ønsket å bryte alle regler for å lære hvorfor reglene fantes.

EDENHEIM, SARA. «THE OTHER SIDE OF NORM CRITICISM». TEDXUMEÅ.

Sara Edenheims TEDx handlet om normkritikk, og hun ga en liten introduksjon til begrepets opprinnelse. Samtidig nevnte hun også at det finnes flere grener av normkritikk, og at normkreativitet er en av disse.

Under TEDxUmeå i 2016 fortalte Sara Edenheim om opprinnelsen til normkritikk. Feministforskeren presenterte her at normkritikk startet på 90-tallet innenfor en liten gren dominert av minoritetsfeminister i akademia, hovedsakelig mørkhudede feminister og homofile feminister.

EHRNBERGER, KARIN. 2017. «TILLBLIVELSER – EN TRASSLIG BERÄTTELSE OM DESIGN SOM NORMKRITISK PRAKTIK». DOKTORGRADSAVHANDLING, KTH ROYAL INSTITUTE OF TECHNOLOGY.

Ehrnbergers avhandling handler om hvordan design bidrar til å opprettholde normer, og viser hvordan en normkritisk tilnærming kan brukes som et verktøy for å bygge bro mellom det teoretiske og praktiske i normkritisk arbeid.

Et interseksjonelt perspektiv fokuserer på maktstrukturer, hvem som har makt, og hvorfor.

[...]

Hun opplever også at tilnærmingen har blitt kritisert for å skape en ny norm, noe industride signer og forsker Karin Ehrnberger også skriver om i sin doktoravhandling «Tillblivelser – en trasslig berättelse om design som normkritisk praktik». Ehrnberger opplever det derimot ikke som overraskende at tilnærmingen får kritikk, og skriver: «Når nya begrepp och metoder introduceras i ett samhälle och dessutom på kort tid, är ett motstånd både naturligt och en demokratisk nödvändighet.»

[...]

Ehrnberger, som jeg tidligere har sitert, skriver i sin doktoravhandling at hun ser på normkritikk og normkreativitet som potensielle måter å få en bedre forståelse for hva en ønsker frihet fra, samtidig som at en fantaserer rundt hva en vil

bruke friheten til. Hun sier: «det kritiska stimulerar till kreativitet och tvärtom».

FALAGARA, ALEXANDRA. 2014. «NORMKRITISK FORMGIVNING – VAD ÄR DET?» ADA SWEDEN.

Typsnitt gjorda av kvinnor är till exempel inte per se feministiska. Däremot är gesten, att lyfta fram kvinnliga typografer på en mansdominerad arena, en feministisk handling.

Handlar det inte ofta bara om att återvända till ett annat årtiondes metoder och på så sätt egentligen bara bryta nuvarande normer? Vi misstänker att detta sätt är vanligt men att det finns en djupare sanning och massa intressant tänk kring saken.

Vi talar till exempel om läsbarhet (hur bokstäver ligger på ett papper och i vilken ordning ett bildmaterial presenteras), istället för att undersöka om det går att omformulera vad läsbarhet egentligen är. Kan en arbeta icke-hierarkiskt med ett innehåll, kasta om ordningen på materialet, låta en kombination av bilder illustrera alla artiklar?

HAUFFE, THOMAS. 1996. DESIGN. OSLO: CAPPELEN DAMM.

For å sammenligne normkritisk grafisk design opp mot designhistorie valgte jeg å lese Thomas Hauffes «Design». Denne var listet opp på pensumlisten i emnet KRS1101, «Kunst, kultur og samfunn fra modernismen til i dag». Hauffes tekst ble brukt for å finne informasjon om Deutscher Werkbund og begrepet «good design». Jeg brukte også deler av Hauffe da jeg skulle finne informasjon om den italienske antidesignbevegelsen.

Designhistorikeren Thomas Hauffe knytter begrepet til Deutscher Werkbund som gjenoppløst i 1947. Dette var et forbund for modernistisk industridesign grunnlagt i München, Tyskland i 1907, men som ble oppløst av nazistene i 1934. Da de startet opp igjen i 1947 ble de en representant for begrepet «good design», som for de betydde alt som var estetisk enkelt og funksjonelt, uten overflødig dekorasjon. I 1949 arrangerte Max Bill, grunnlegger av Høgskolen i Ulm, utstillingen «Die Gute Form» i Basel og Ulm, noe som skulle ha stor betydning for tysk design.

[...]

Èttore Sottsass blir ofte sett på som en leder av den italienske antidesignbevegelsen, og han er spesielt kjent for da han i 1981 startet opp gruppen Memphis som en reaksjon på det pessimistiske synet Mendini hadde hatt i sitt samarbeid

med Sottsass gjennom Studio Alchimia. Mens den italienske antidesignbevegelsen døde ut, våknet Memphis og postmodernismen til live, og en kunne endelig si et endelig farvel til det modernistiske og funksjonalistiske.

HØYERSTEN, ERLAND G. 2000. «RADIKAL DESIGN». I HAAKESTAD: DESIGN, SYMBOL, STIL: KUNST OG INDUSTRI DET 20. ÅRHUNDRE, S. 12-28. OSLO: FAKTUM ORFEUS FORLAGENE AS.

En annen tekst vi har hatt i pensum under emnet KRS1101, «Kunst, kultur og samfunn fra modernismen til i dag». Høyerstens tekst ble brukt som et supplement for å hente informasjon om den italienske antidesignbevegelsen.

Begrepet «form follows function», først sagt av Louis Sullivan, ble av antidesignerne problematisert, og de stilte spørsmål om hvorfor en måtte følge dette når formen en skulle tillegge en funksjon var kulturelt og sosialt betinget. Bevegelsen, som var inspirert av popkunsten, oppstod på 1960-tallet, og er også kjent gjennom begrepene radikalt design og kontra-design. Innen grafisk design ble det gjort opprør mot de modernistiske normene for bruk av typografi, farger og layout, og de typiske kjennetegnene rasjonalisering, effektivitet og funksjonalisme, som beskrevet på side xx. Bevegelsen ønsket å omdefinere designernes og industriens rolle, og at de nå skulle få ta et etisk, politisk og pedagogisk standpunkt.

HÅKANSSON, ANNA. 2016. «KRITIKEN I PRAKTIKEN». SVENSKA TECKNARE 2016, (2): 8-13.

– Det finns en högre medvetandegrad i dag. I och med sociala mediers utbredning har de mottagare som tidigare inte har haft en så stark röst kunnat skapa sig en egen plattform för kritik. Det är inte längre bara en kulturproducerande medelklass med homogen bakgrund som får tycka till om bild och form. Sepidar Hosseini

Att bryta mot uteslutande sociala överenskommelser inom visuell kultur leder bara till en större variation av gestaltningar, vilket inte kan vara annat än positivt.

Arbetet med Bang var det första där Brita Lindvall Leitmann och Alexandra Falagara tillsammans undersökte möjligheten att göra alla val ur ett normkritiskt perspektiv. De utvecklade en metodik där formen ska uppfylla vissa kriterier utifrån en maktkritisk analys.

Bastion – Studio Agency Studio Lab har inte gjort sig kända för sin återhållsamhet och de vänder upp och ned på det som brukar kallas ”den goda smaken”.

– Jag skulle säga att normkritik är en analys och normkreativitet ett görande. Normkritik ger verktyg för att få syn på det normativa – de överenskomna ”själklarheter” som reproducerats till den grad att de upplevs som neutrala och vanligtvis passerar helt okommenterat som vore

de naturlagar. Normkreativitet handlar om att gå in i dessa naturlagar och behandla dem som just de sociala konstruktioner de är, försöka omforma dem för att erbjuda fler alternativ, förklarar Sepidar Hosseini.

På så sätt verkar normkritiken för att vidga perspektiven och inkludera fler tolkningar än de historiskt givna. Det här skapar inte i första hand nya normer, det skapar fler normer. Lewengard

KRISTOFFERSSON, SARA. 2003. «MEMPHIS OCH DEN ITALIENSKA ANTIDESIGNRÖRELSEN». DOKTORGRADSAVHANDLING, GÖTEBORGS UNIVERSITET.

Min hovedkilde for den italienske antidesignbevegelsen var Sara Kristoffersons doktoravhandling «Memphis och den italienska antidesignrörelsen». Doktoravhandlingen handlet i grunn om gruppen Memphis, men hun skriver mye godt om hva antidesign var, hvordan det kom til uttrykk, men også litt om viktige personer.

Det som er interessant med Kristoffersson, men som jeg ikke har trukket inn i boken eller oppgaven er at hun har uttalt seg kritisk til den normkritiske tilnærmingen. Dette gjorde hun i artikkelen «Normbrytning har okritisk blitt en ny norm» fra 2016 i Dagens Nyheter, hvor hun mener at om alle bryter en norm, så blir det tvert en ny norm.

Disse utstillingene påvirket andres formeninger rundt design, og en begynte å se på produkter i modernistisk design som mer respektert og korrekt enn dekorerte produkter. Modernistisk design som først kom til uttrykk gjennom manifest, kjennetegnes nå av rasjonalisering, samstemthet, effektivitet og funksjonalisme, og et ønske om å finne en standardisert og universell form. Innen design er et geometrisk og abstrakt formspråk uten dekorative elementer gjentagende, og modernistene var kjent for å benytte seg av groteske skrifttyper som Futura og Helvetica Neue satt i et strengt gridsystem, med en vekt-

legging på luft rundt elementer.

[...]

Den italienske antidesignbevegelsen var også en bevegelse som ønsket å bryte ut av alle modernistiske og funksjonalistiske regler som hadde blitt opparbeidet det siste århundret, blant annet termen «form follows function». [...] Bevegelsen, som var inspirert av popkunsten, oppstod på 1960-tallet, og er også kjent gjennom begrepene radikalt design og kontra-design.

[...]

Mellini var redaktør i flere antidesign-tidskrifter, men det som skilte han mest ut var hans interesse for kitsch, noe som kommer til uttrykk i In praise of Kitsch fra 1978 hvor han beskriver hvordan kitsch fungerer som et våpen for folket i mot eliten: «Kitsch is a political fact directly related to the power of the middle classes. It's the Trojan Horse used by the masses for the reappropriation of the arts». I tillegg til essayet In praise of Kitsch kommer Mellinis interesse for kitsch til uttrykk gjennom hans utstilling «The Banal Object» i 1980. Der stilte han ut hverdagslige ting som støvsugere, kaffetraktere, sko og lamper som hadde blitt tilført styling-elementer som eksempelvis pigger og flagg.

[...]

Essayet «Ornament and Crime» av den modernistiske arkitekten Adolf Loos handler om hans mening rundt bruk av ornamenter. I essayet beskriver han hvordan ornamenter kan få et objekt til å gå ut av stil, og med det foreldes. De modernistiske tankene gikk ut på en universell form, og de mente ornamenter og dekorasjoner refererte til kulturelle, geografiske, politiske eller religiøse fenomener. Han anså ornamenter som naturlig for kvinner, barn og det primitive folket på Papua Ny-Guinea, men ikke for de moderne og utdannede. Loos mente at det var en «crime», forbrytelse, å kaste bort tid på å ilegge et objekt ornamenter, og at det ville skade menneskers helse, det nasjonale budsjettet, og kulturell utvikling.

MYCKET / BONNEVIER, KATARINA, MARIANA ALVES OG THÉRÈSE KRISTIANSSON. 2013. «CIRCUM-NAVIGATING AND CRUSHING». BANG 2013 (2): 29-33.

“The modernist expressions and shapes were never debated; they were simply justified by being practical, functional and democratic.”

«I recently looked at some old projects of mine, and I can see now that they are very normative. It is as if I didn't see the connection between politics and aesthetics then, not really, anyway. Even if the content is feminist, the setting is based on patriarchal ideas.» Bastion

“Yes, but the start-up becomes incredibly time-consuming. For every design you are creating you have to start by questioning the norm, fighting it, circumnavigating it or crushing it, and that process takes time and uses up a lot of fucking energy and causes you a great deal of pain.” MYCKET

“We're born naked, the rest is drag” RuPaul

“The sequins and the faux fur are, perhaps stereotypical, expressions for a queer camp aesthetic. It is so delightful to just embrace those impulses, and instead of having the small, accentuated item in your home, the faux fur throw pillow, why not just go with fur on the walls, the floors, the ceilings, just cover everything in fur! Let the boundaries between the surfaces of the room be evened out by fuzz!” MYCKET

Zuzana Licko said in an interview for Emigre (no 15, 1990): “You read best what you read most.” However, those preferences for typefaces such as Times Roman exist by habit, because those typefaces have been around longest. When those typefaces first came out, they were not what people were used to either. But because they got used, they have become extremely legible.” This reference is written in the typeface Bermuda, which comes with the direction to be used cautiously and sparingly, when one wants “make-believe”.

“And search for references, and stories about and by people who want, or wanted, to change this world.” MYCKET

Rannems bok «Typografi og skrift» har blitt brukt som pensumlitteratur både i DLT1100, «Design for lesing i trykte medier», og HDT2100, «Historiefortellende design i trykte medier». Samtidig har jeg brukt boken flere ganger under andre emner, som til eksempel visuell identitet-emnene VID1100 og VID2100. I bacheloroppgaven bruker jeg boken for å beskrive det typografiske begrepet «horunge».

Et annet grep i normkritisk typografi er at en midtstiller teksten og fremtvinger «horunger». Sistnevnte er et omdiskutert begrep, men et begrep som har blitt brukt i århundrer av typografer. En «horunge» er et enslig ord på en enslig linje i brødtekst, og blir i blant annet Typografi og skrift av Øyvind Rannem definert som noe uakseptabelt i typografi. Bastion bruker dette i Bang for å løfte frem og hylle alle barn født utenfor ekteskap. Rannem skriver også at horunger ble mer akseptert på midten av 1960-tallet, og at det kunne bli sett som et tegn på en «ærlig, ukomplisert effektivitet». En grunn til at horungene kom tilbake til typografien kan være, som Rannem skriver, fordi effektiviteten ble oppdrevet, timekostnadene var høye og dermed var avbrudd lite ønskelig. Derfor ble de estetiske normene justert, og det ble akseptabelt med horunger i en ellers velprodusert trykksak.

VINTHAGEN, REBECCA OG LINA ZAVALIA. 2014. NORMKREATIV. STOCKHOLM: PREMISS.

Boken «Normkreativ» er en bok hvor ordet normkreativ blir mye brukt i sammenheng med å utfordre normer, spesielt innen organisasjoner og virksomheter. Jeg brukte boken for å se om ordet kunne gis en definisjon. Jeg har hentet ut et sitat som omhandler hvordan normkritikere skal forholde seg til kategoriseringer.

I boken Normkreativ skriver Rebecca Vinthagen og Lina Zavalia at en i normkritisk arbeid kan havne i en situasjon hvor en må kategorisere mennesker i kategoriseringer en egentlig streber å komme bort i fra. De gir eksempelet: «Om vårt radikala mål är att alla ska ses som människor måste vi först peka på hur kvinnor, män, hbtq-personer, heterosexuella, rasifierade, icke-rasifierade, personer med olika funktionsuppsättningar och så vidare behandlas olika i dag och vad det får för konsekvenser. [...] För att låtsas som att dessa kategorier inte finns och inte spelar roll skulle vara att osynliggöra de olika villkor och begränsningar vi lever med.»

Intervjuer

På grunn av manglende litteratur om normkritisk og normkreativ grafisk design, vil intervjuene være min hovedkilde for å besvare problemstillingen. Informantene er normkritiske personer fra design- eller kommunikasjonsbyrå, og deres synspunkt på hva tilnærmingen betyr er viktigere enn hva en tekstbok sier.

INTERVJUGUIDE

Hva er din oppfatning av normkritisk/-kreativ grafisk design?

Hvordan går du frem for å utvikle noe normkritisk?

Hvordan påvirker denne prosessen resultatet?

Hva tenker du om det å være kritisk til den normkritiske tilnærmingen?

Hva kan gjøres for å spre informasjon om den normkritiske tilnærmingen ut til bransjen?

I tillegg ble det spurt om de kunne fortelle om seg selv før intervjuet, og om de hadde noe mer å si ved intervjuets slutt.

SAMTYKKEERKLÆRINGER

Siden Paloma Blancos intervju var det eneste via videosamtale med opptak ble det kun sendt ut et eget dokument til henne. For samtykke fra Lina Forsgren og Moa Schulman spurte jeg direkte over mail om jeg fikk bruke svarene deres i min oppgave.

Forespørsel om intervju

Intervjuet vil bli gjort i sammenheng med en bacheloroppgave i grafisk design ved Høyskolen Kristiania.

Jeg skal i oppgaven undersøke hva normkritisk/-kreativ grafisk design er, og ønsker deres synspunkter på strategien. Madder ble funnet på grunn av deres normkritiske syn i utviklingen av kommunikasjon.

Det settes stor pris på at du vil stille opp til en samtale, og at du tar deg tid til dette.

Intervjuet vil foretas over Skype den 11/04-2018 klokken 14:30. Samtalen vil ta rundt 15-20 minutter. Det er ønskelig å ta opp lydklipp om du godkjenner dette. Dette gjør jeg for å huske hva du svarer. Det er kun jeg som har tilgang til opptakene, og de vil bli slettet når det er transkribert.

Det er frivillig å delta.

Hvis du angrer etter at intervjuet er gjennomført, kan du likevel be om å trekke intervjuet. Dette kan gjøres frem til slutten av juli.

11/04-2018 Bendik Kristiansen

Samtykkeerklæring:

Jeg har lest informasjonen om prosjektet og samtykker i deltakelse med intervju.

Dato: 11 april 2018   Signatur: Paloma Blanco

 Bendik Kristiansen <kristiansenmedia@gmail.com> 2. mai ☆
til Lina ▾

Tusen takk, Lina! Vil du samtykke til at jeg kan bruke svarene dine i min bacheloroppgave?

Jeg har to oppfølgings spørsmål:
- Hvordan vil du definere normkritisk grafisk design?
- Hvordan vil du beskrive forskjellen mellom normkritikk og normkreativitet?

***

 Lina Forsgren <hello@linaforsgren.com> 7. mai ☆
til meg ▾

Ja, absolutt samtykker jeg till det! :)

***

 Bendik Kristiansen <kristiansenmedia@gmail.com> 4. mai ☆
til Moa ▾

Hei igjen Moa,

Tusen hjertelig takk for svar! Svarene dine var utrolig gode, og akkurat det jeg var ute etter. Samtykker du til at jeg kan gjengi de i min bacheloroppgave?

***

 Moa Schulman 5. mai ☆
til meg ▾

Varsågod,

Ja du kan använda det du vill. Det skulle vara intressant att se/läsa det hela sedan om möjligt?

***

DYBDEINTERVJU MED PALOMA BLANCO

Kan du først fortelle litt om deg selv og Madder, og hva dere gjør?

Madder er et kommunikasjonsbyrå, og vi kaller oss selv for et normkritisk kommunikasjonsbyrå. Det gjør vi fordi vi synes det er viktig å ha et interseksjonelt perspektiv på kommunikasjon, vi synes det er viktig å gjøre en inkluderende kommunikasjon. Så uansett om kjernen er å kommunisere å få til bra kampanjer, på en fin innpakning, skrive strategier osv. så er hjertet i vår virksomhet å alltid være inkluderende. Så vi kommer ikke til å gjøre strategiene og pakken og formen uten å ta hensyn til inkluderende kommunikasjon i det vi gjør.

Hva er deres oppfatning av normkritisk/-kreativ grafisk design?

For oss så tror jeg normkritisk design et design som er inkluderende. La meg forsøke å finne en gammel presentasjon. Jeg pratet om retorikk, og hvordan retorikk kan få oss til å prate mer om trygghet og sikkerhet. Dette har med ditt spørsmål å gjøre, og da synes jeg det finst en retorikk som kan peke ut visse personer, og da blir de personer som blir ekskluderte. Det kan være for eksempel flyktninger, det kan være aktivister som kjemper for demokrati, osv. Eller bare personer som rasifiserte, som tolkes som ikke-hvite.

Det handler litt om hvilke er det som blir usynliggjorte ut i fra normene som råder i dag i samfunnet, hvilke har en ikke like sterk stemme, eller verdensperspektivet ikke syns, fordi de ikke er norm. Så når en prater om normer bruker en til eksempel å prate om at mannen er norm fremfor kvinnen, vi har også andre, som jeg nevnte det interseksjonelle perspektivet som etnisitet. I USA snakker man jo om rase, det gjør en ikke i Sverige, her snakker vi om etnisitet, eller utenlandsk bakgrunn og lignende, ofte rasifering. Og til eksempel, her handler det om å se at her har vi en mann med utenlandsk bakgrunn. I hvilken situasjon eller i hvilken kontekst er det den personen havner som en underdog i forhold til en kvinne? Se personer, og se normer i en kontekst. Avhengig av sammenheng så kan de maktforholdene forandres innbyrdes. Inkluderende design blir jo, her har vi eksempel på inkluderende design, og ja, den er kanskje ikke kjempeinkluderende, men det er hverfall en annen måte å se på det, avhengig av hva du ser på som ulike problemer i samfunnet, til eksempel hjemløse, da ser du hjemløse som et problem, du forsøker ikke å prate om inkludering, du prater ikke om sosial utsatthet, men du skaper et ikke-inkluderende design. Jeg tenker i blant at det er lettere å vise med samfunnsbygget design, enn med kommunikasjon, altså hva er? Dette her gjennomsyrrer jo hele samfunnet, Madder jobber jo ikke med arkitektur, men det handler jo om hvor ser vi at det bygges murer i

samfunnet? Det kan være retorisk, det kan være liksom digitalt, det kan være på ulike sett gjennom formgivning av en digital kampanje, for hvor vil vi være? Vil vi være blant muren til Mexico og apartheid i Sør-Afrika, eller vil vi være del av en forandring? Og det her synes vi er eksempel på kampanjer som er, kanskje en kunne kalle de for activism-washing, det er ikke lengre ... og pink-washing, det har blitt litt mer brandet å være aktivist, eller å tycka til, fortsatt er det ikke norm å være det. En ser flere tendenser til at det i visse grupper går an å selge saker om en oppfører seg på en inkluderende måte. Og vi synes at det er bare bra, når man forsøker å ta stilling til noen ting i rett retning, likevel så er det enda bedre om man gjør det strukturelt og konsekvent. Men det her skulle jeg ha sagt er eksempler på normkreativ markedsføring, og her er noen av de eksemplene som vi har gjort. ... Til dels handler det om representasjon, altså, hvordan portretterer man en familie for eksempel? Holder bare kvinnen i barnet? Nei, det er begge to. Er det bare hvite i illustrasjonen? Nei, det er ikke kun hvite, altså når man tenker på Sverige så blir jo det normbrytende også. Også hvilke spørsmål en ønsker å løfte. Dette handler om foreldrepermisjon, og hvem som skal være hjemme med barnet og sånn, og forsøker å løfte det spørsmålet, og hvilken ujevn fordeling det blir fremover. Her til eksempel gjorde vi en film for lærerforbundet, det er en fac-forening, union, hvordan portretterer vi

en elev og hvordan portretterer man en lærer? Selv i casting osv. må en alltid være konsekvent. Si at en skal lage en film om lærere. Det er veldig lett for mange, bolag og produsenter som gir oss manus, og alle er hvite, alle menn er på maktposisjoner, og til eksempel om det er en person med ikke-hvit bakgrunn så er den fra en flyktningfamilie. Når vi jobber med en film eller produksjon så tenker vi alltid på perspektivene, maktposisjoner. Om vi nå tar etnisitet som et eksempel, den ikke-hvite kan være flyktningfamilie, fordi de også går på skolen, men derimot så må en også tenke på, er det den eneste brune personen i hele filmen? Hvilket bilde og stereotyp produserer en da? Altså, kan rektoren også være rasifert som ikke-hvit? La pappaen gå på foreldremøte osv. Vi tenker alltid sånn.

Hvordan går dere frem for å utvikle noe normkritisk?

Det handler om å systematisk se makt og privilegier, og å forsøke å ikke reprodusere de.

Hva tenker dere om det å være kritisk til den normkritiske tilnærmingen?

Jeg tenker at det finnes alltid diskusjoner, der vi diskuterer om enten film eller grafisk form

som kommer ut, og hvordan vi stiller oss til det. Vi er ganske tillatende og empatisk. Vi kjører på ganske mye, og er ikke redde om å be om tilgivelse. Det er vanskelig for oss å bedømme andres tolkning av normkritisk design på den måten, for at vi tenker heller at «kult, kjør på!». Vi har ikke bedømt andres arbeid på den måten.

Vi forholder oss iblant kritisk til annen normkritisk design, men ikke så aktivt, altså det kan mer være synspunkter eller at vi utvikles med de. «Det der vil ikke vi gjøre» for eksempel. Jeg tror at det kan være en vanskelig balansegang iblant for mange å se om det her er normkritisk nok eller om vi fortsatt kompromisser med noe annet akkurat nå. Jeg tror det ligger tidligere enn i designet, der det brister i så fall. Altså mer i din analyse av privilegier og maktperspektiv, det er der det iblant ikke henger med hele vegen.

Hva kan gjøres for å spre informasjon om den normkritiske tilnærmingen ut til bransjen?

Gjør noe skikkelig normkreativt! Vis hvordan man kan gjøre det.

Beskriv termene normkritisk og normkreativ grafisk design. Kan du forklare din forståelse av forskjellen på disse?

Ja, normkritisk er for meg egentlig, det behøver du ikke å jobbe med i kommunikasjon eller grafisk design for å være. Til eksempel kan du være en normkritisk samfunnsviter, jobber med politikk eller journalistikk eller så og være normkritisk, der handler det bare om å lytte. Normkritikk handler egentlig om å se hvilke har makt, hvilke har privilegier, og prøve ut i fra ditt arbeidet og teoretiske base å implementere et kritisk perspektiv sånn at du ikke usynliggjør eller ekskluderer grupper i ditt arbeid, så det kan være i et hvilket arbeid som helst. Men akkurat det å være normkreativ tenker jeg er den delen som appliseres på bransjen, og det kan jo handle frem for alt kanskje om et uttrykk, og å være en del av den normkritiske, kanskje litt mer formelle, kanskje politiske bevegelsen, men at du gjør det gjennom de verktøy du har som er kreativiteten og konseptskapelsen. Og i det konseptskapende fortsatt ha, ikke kompromisse med menneskers utsatthet, men at en normkreativ prosess er mer fokusert på det skapende og uttrykket, så jeg vil le sagt at det er der det grafiske designet kommer inn, det er der det konseptuelle og kunstnerlige kommer inn i det normkreative. Det kan være, der kommer jo også kunstnere inn som vil ha en kobling til aktivisme eller samfunnsendring, og så fins det de som absolutt ikke vil ha det. Men om du uttaler deg som normkreativ så handler det om å løfte et spørsmål, men konseptualiserer det ut i fra et kreativt perspektiv.

INTERVJU MED LINA FORSGREN

Hva er din oppfatning av normkritisk/-kreativ grafisk design?

Att det är jätteviktig for å kunna skapa förändring både i branschen och samhället. Utan det fortsätter vi att forme på slentrian utan att tänka på hur det påverkar människor som möter det vi formgivit.

Hvordan går du frem for å utvikle noe normkritisk?

Jag utgår från ett intersektionellt perspektiv när jag formger. Alltså en analysmetod som oppmärksammar hur bl.a. etnicitet, kön, funksjonsvariasjoner, klass, alder, seksualitet och religion samspelar och hur relationer og overordna og underordning skapas og opprettholdes. For å göra att det här blir en naturlig del av min process, även när ett oppdrag inte har utrymme nog for det, har jag skrivit ett manifest for å liksom befaste detta hos mig själv. Det handlar i stora drag om att granska normerna, våga experimentera med formen, att våga se saker irrationellt, att vara öppen for å omformulera sina egna föreställningar under arbetets gång, att samarbeida med människor som en kan skapa stora saker med og att granska sin egen makt, ta ansvar for hur den påverkar människor i deras vardag.

Hvordan påvirker denne prosessen resultatet?

Det påverkar den mycket eftersom att resultatet aldrig är förbestämt utan växer fram under den här processen. Svårt att säga tycker jag. Det beror så mycket på vad förutsättningarna är också. T.ex. om det är ett oppdrag kanskje oppdragsgiveren ønsker något spesielt från början og att en behöver kunna motivera tydeligt varfor det behöver vara på ett visst sätt. Og liksom styrka det med vad som kommer fram under processen. Det är inte alltid lätt.

Hva tenker du om det å være kritisk til den normkritiske tilnærmingen?

Jag vet ikke om jag tycker att en behöver vara kritisk mot normkritiken i sig, snarere att fortsatte att alltid vara kritisk under processen og att ikke fastna i samme metoder i varje oppdrag. Jag tänker att olika utmaningar kräver olika metoder beroende på vad målet är osv, så att t.ex. tänja en text på ett visst sätt är ikke alltid rätt. Ibland tycker jag att normkritiken anses bære en viss estetikk men då tycker jag att det förlorar sitt värde.

Hva kan gjøres for å spre informasjon om den normkritiske tilnærmingen ut til bransjen?

Att organisera sig tycker jag är bra! Att samarbeida med andra og forsøke få det oppmerksomt på något sätt. Det kan vara gjennom ett egeninitiativt oppdrag eller att forsøke få in det i oppdrag og våga prata om det sättet att arbeida med oppdragsgiveren. T.ex.! Det finns ju jättemycket som går att göra egentligen.

Det finns ju sååå mycket att säga om det här, så mycket utelämnas ju nu.

Hvordan vil du definere normkritisk grafisk design?

Normkritisk grafisk design handlar kortfattat om att granska, synliggöra og forandre/utveikle/bevare/forskjute (beroende på vad som oppdages i ens granskning) strukturer og normer inom den grafiska formgivningen på olika sätt for å oppnå ett mål, t.ex. att något ska vara tilgjengelig for alle. Att det ikke ska ekskludere, diskriminere, fortrykke någon mm. For mig handlar det om utveikle og att ikke fastna i en slentrian form som uteluter eller skadar mennesker som møter formen eller att väcka nya- eller utveikle/forandre tanker hos mennesker. Det här blev väldigt overgripande, men ungefär så.

Hvordan vil du beskrive forskjellen mellom normkritikk og normkreativitet?

Jag tycker att Settings (settings.se) beskriver det väldigt bra: «Om normkritiska perspektiv synliggör normer och dess konsekvenser för att plocka isär strukturer som begränsar oss, så utgör normkreativiteten ett förhållningssätt och metoder för att plocka upp bitarna och bygga nya, mer inkluderande möjligheter, organisationer och verksamheter.»

INTERVJU MED MOA SCHULMAN

Hva er din oppfatning av normkritisk/-kreativ grafisk design?

Jag tror det är ekstremt viktig. Viktigt inom alla möjliga olika områden som rör hur vi kommuniserer med varandra og særskilt viktig inom grafisk design (og illustration) eftersom man i vår samtid kommuniserer alltmer genom bilder. Bildmediet har fullkomligt exploderat de senaste åren. Eftersom grafisk design står i centrum för vår kommunikation i dag så innebär det i förlängd arm att en normkritisk formgivning, eller som jag hellre skulle säga "normkreativ" eller "normbredende" formgivning spelar en central roll i vad som sägs, hur det sägs, vem som säger det og till vem det sägs.

Formgivare behöver vara medvetna om att ingenting är naturligt eller neutralt utan att allt är förhandlingsbart. Att tro på det "neutrala" är att tro på det "naturliga", att det finns en slags naturlag som säger hur saker bör se ut og vara. När jag utbildade mig på Konstfack för ett antal år sedan, jag gikk ut 2012, så lærde vi oss typografi som om det fanns en naturlag kring vad som är "god typografi". Det gikk inte att ifrågasätta hur en text skulle sättas, vad som var ett bra typsnitt, ett bra radavstånd, satsbredd, det vita pappret. Man hänvisade till uråldriga saker som gyllene snittet og vage ideer om vad som är "skönt för øgat". En bra typsättning var en

typsättning som var osynlig, formgivningen skulle inte synas. Så skulle man aldrig resonera inom illustration, att en illustration så diskret og tilbakalutat som möjligt ska lyfta fram ett "innehåll". Illustrationer tillåts traditionellt att bære på mer historia, mer kroppslig erfaring. De tillåts ha ett personligt uttrykk. Det finns så klart skillnad mellom illustration og formgivning og deras funktion men jag tycker ändå att det är en talende jämførelse. När jag själv gör normbredende grafisk design så försøker jag tänka som en illustratør, med min illustratørhjærna. Det gjør att jag kan vara mycket mer uttrycksfull. Det gjør att jag påminns om min kropp, min klass, min smak og mina erfaringer i skapandet.

Det handler till slut om troværdighet. Det vita rummet, den goda typografien, "ækte" material, det klassiske mønstret på tyget från 20-tallet. Det är uttrykk som tilskrives troværdighet i Sverige idag. Og kan man bemæstre ett språk, verbalt eller visuelt, som klassificeras som troværdigt, så har man meget makt over samtallet, ja meget makt helt enkelt. I själva verket handler de där sakerna ikke om noget naturligt troværdigt, utan de är bare uttrykk for en smak blandt andre smaker. En annan smak, som kanskje gillar ornament, færger og plast, har ikke alle samme troværdighet. En brosjyre med ett sirligt typsnitt, mange færger og glansigt material får ikke like stor makt. Det blir ett problem for det innebär att mennesker

med rätt bakgrund, rätt smak, rätt økonomi (rätt klass helt enkelt) æger de troværdige uttryksmedlen.

Jag tycker om tanken på att formgivning og illustration ska skapa mer større og bredere forståelse. Vi kommer aldrig kunne gå i någon annans skor, få samme opplevelser som någon annan eller helt forstå någon annan. Men formgivning kan hjelpe till att rucke lite på vad det är att identifisere sig med andre berættelser än de vi är vana vid, få oss att forstå att det finns en masse sätt att vara og tänka på. I förlængningen skapar det utrymme, rum, for flere sätt att vara på i samhället. Det är vad jag tror og hoppas på.

Hvordan går du frem for å utvikle noe normkritisk?

Det finns en masse saker som jag tar till beroende på hvilken typ av projekt det är.

En central grej är att hela tiden stræve mot att omformulere og utmana sine egne forestællninger, till exempel genom att försøke verbalisere magkænslen. Det är lætt att hænfalla åt intuitionen, og intuition är noget som fortfarande hænvises till på mange konstnærlige utbildninger, som att det vore noget heligt næstan. Jag tror absolut att intuition finns, og att den är viktig på en

massa sätt, men det betyder inte att man måste följa den. Jag tror intuitionen berättar väldigt mycket om vilka vi är och var vi kommer från, den är liksom vårt bagage, den är färgad av vår klass och vårt kön och vår erfarenhet helt enkelt. Man behöver zooma ut och identifiera vilken/vilka traditioner man refererar till och varför? Vad anses vara kvalitativt i dessa traditioner? Vilka ideologier bär traditionerna på? När man ställt sig de frågorna får man addera och reducera formvalen för att guida budskapet i den ideologiska inriktning som man tror på! Så att man inte bara berättar samma berättelse om och om igen för samma personer. Det blir ju också roligare att vara formgivare då.

En bra frågeställning kan vara "för vem?" För vem berättas denna berättelse, vem tilltalas av detta typsnitt, vem är det som kommer känna igen sig i färgvalen och motivvalen? Dvs vilken bildtradition refererar du till och varför? Det är lite som frasen "follow the money" fast tvärtom. Ofta vänder sig ett formspråk till köpstarka grupper, och i allmänhet till vita kroppar. I den kontexten blir också frågan om ens egen makt central. På vilka sätt har jag makt? Hur vill jag använda den? Hur riskerar jag att använda den?

Det finns många bra sätt att ifrågasätta magkänslan på. Ett av de roligaste sätten är att samarbeta med andra kreatörer. Samarbeten gör att

man tvingas verbalisera sina formval kontinuerligt. Ofta blir det en förhandling, varför gjorde du det eller det valet? Samarbetet är också en slags motståndshandling mot att individualisera konsten, mot att upphöja det enskilda. I vissa processer kan ett normkritiskt arbete till och med behöva gå ut på att själv träda åt sidan och kippa in kreatörer med berättelser eller bildspråk som bryter mot traditionen.

Hvordan påvirker denne prosessen resultatet?

Hur påverkar processen inte resultatet? Jag jobbar mer eller mindre normkreativt i mina olika jobb, ibland får jag verkligen inte igenom mina idéer för att kund eller beställare är för räddhågsen. Ibland är jag själv för räddhågsen. Och det är såklart att man ser skillnad. Kommunikation handlar ju om överenskommelser och för att skapa något normkreativt så börjar man balansera mellan det bekanta och det obekanta, mellan dåtiden och något som skulle kunna vara. Ibland måste man ta ett steg tillbaka i dåtiden/traditionen men ibland skuttar man fram in i det lite mer framåtblickande. Det visuella uttrycket blir förhoppningsvis då lite mindre förenklat, mindre stereotyp, kanske blandar det discipliner och tekniker, återger andra kroppar, skapar nya rum.

Hva tenker du om det å være kritisk til den normkritiske tilnærmingen?

I Sverige har normkritiken ofta ifrågasatts och kritiserats för att vara totalitär, eller i sig själv skapa en ny norm. Jag blir irriterad av den ingången och tycker att den är oinsatt, räddhågsen och spekulativ. Normkritik är inte en estetik utan en analys och i förlängd arm en metod. För att förtydliga det har man här i Sverige åtminstone börjat prata om normkreativitet, dvs en normkritisk praktik. Det handlar mer om görandet, att förändra, leka med och vända på normer genom kreativitet. Jag tycker att självkritiken är inbyggd i normkritik och normkreativitet, den riktar hela tiden blicken mot uteslutande maktförhållanden och behöver alltså därför hela tiden vara i rörelse, hela tiden ha en vaken blick och uppdatera sin analys. Eftersom världen hela tiden förändras så förändras normerna hela tiden.

Hva kan gjøres for å spre informasjon om den normkritiske tilnærmingen ut til bransjen?

Jag tror att man behöver vara tydligare med vad normkritisk metod är, att det inte är en viss estetik, så som det kommit att uppfattas lite i Sverige. Då blir den såklart lätt att avfärda. Viss estetik känns igen som "normkritik" medan annan inte känns igen som det. I Sverige har normkri-

tisk form tidigare ofta fått likhetstecken med den postmoderna stilen eller anti-design. Men om man tittar efter så har de normkreativa uttrycken förändrats bara de senaste fem åren och ser inte alls likadant ut idag, eftersom bildtraditionerna och bildnormerna hela tiden förflyttas. Det är mycket mer komplicerat än så, och en färskvara.

Jag antar att man måste börja sprida information och lära ut normkritisk praktik på utbildningarna. Man måste också ändra rekrytering och representation bland lärare, elever och beställare på företagen. Det är svårt och tungt att förflytta gränser, det är en ständig förhandling precis som i det talade språket. Det är lite som med civilkurage. Alla behöver göra vad de kan för att bredda möjligheterna.

Men om kreatörer börjar arbeta mer normbredande så kommer i förlängd arm branch och "konsument" tillgodogöra sig de här formspråken och förstå dem. Allt handlar om vana, och alla kommunikatörer måste dra sitt strå till stacken för att skapa mer inkluderande språk.

Kreativ prosess

Innledning

På grunn av at oppgaven tar for seg en annenledes strategi for design har prosessen bestått av en normkreativ prosess. Dette betyr at jeg har analysert normative løsninger, samt hentet inspirasjon fra normkritiske løsninger. I tillegg har informantene gitt meg råd om hvordan jeg kan kommunisere temaet normkritikk ut til grafisk design-bransjen. Samlet har funnene så blitt brukt i utformingen av boken.

Bokens uttrykk er sterkt påvirket av observasjoner jeg har gjort av andre arbeid, som til eksempel det feministiske tidsskriftet Bang. Fra disse arbeidene har jeg hentet inspirasjon til virkemidler som typografi, fargebruk og oppsett. En analyse av disse virkemidlene blir presentert under «Designresearch» i den kommende delen, samt i håndbok-delen av «How 2 be normkritisk».

Kartlegging av medium

FILM

Fordeler

Kan nå ut til mange
Informasjon gjennom bilder
Lett å finne frem igjen

Ulemper

Kan være vanskelig å nå ut til mange
Blir budskapet forstått?
Ikke noe en har i bokhylla. Forsvinner for folk og blir glemt

NETTSIDE

Fordeler

Kan nå ut til mange
Kan være interaktiv
Valgfritt hvor mye en vil fordype seg
Lett å finne frem igjen

Ulemper

Kan være vanskelig å nå ut til mange
Ikke noe en har i bokhylla. Forsvinner for folk og blir glemt

UTSTILLING

Fordeler

Et møtested som åpner for diskusjon

Ulemper

Får bare noen få fra design-Norge
Blir glemt

KAMPANJE

Fordeler

Kan nå ut til mange

Ulemper

Kan bli glemt etter kampanjeslutt

WORKSHOP

Fordeler

Et møtested som åpner for diskusjon
Learning by doing

Ulemper

Får bare noen få fra design-Norge
Blir glemt

FOREDRAG

Fordeler

Et møtested som åpner for diskusjon

Ulemper

Får bare noen få fra design-Norge
Blir glemt

ARTIKKEL

Fordeler

Kan nå ut til mange
Kan åpne for diskusjon

Ulemper

Blir glemt

BROSJYRE

Fordeler

Håndfast, lett å bla opp i
Kan nå ut til mange
Lett å finne frem igjen

Ulemper

Kan bli kastet, og dermed glemt

BOK

Fordeler

Håndfast, lett å bla opp i
Noe en kan ha i bokhylla
Kan nå ut til mange
Lett å finne frem igjen

Ulemper

Når kun ut til spesielt interesserte
Mye informasjon

SKRIFTTYPE

Fordeler

Noe som kan bli mye brukt

Ulemper

Vanskelig å kommunisere budskapet

RESULTAT AV METODE

Metodens formål var å kartlegge ulike medium og formater for hvordan en kan presentere temaet normkritisk grafisk design. Jeg hadde allerede utelatt noen, men ønsket å skrive en liste med fordeler og ulemper. Det ble ikke lagt mye tid og analyse i dette, siden det kun ble gjort for å få en grei oversikt.

Jeg ønsket prosjektet skulle resultere i noe en kunne ha lett tilgjengelig, og som kunne nå ut til mange. Resultatet av metoden ble å skrive og utforme en bok. Dette er noe en kan ha i bokhylla, er lett å finne frem igjen, og noe en kan sende ut til mange designere i Norge.

Boken fungerer som et svar på bacheloroppgavens problemstilling «Hva er normkritisk og -kreativ grafisk design, og hvordan kan en bruke strategier herfra for å gjøre temaet kjent for grafisk design-bransjen?»

Moodboards

Dette var en metode jeg gjorde for å få et overblikk over hvilken estetikk en normkritisk tilnærming resulterer i. Flere ganger under intervjuer ble det sagt at normkritisk og normkreativ grafisk design ikke er en estetikk, men en metode. Likevel opplever jeg at det oppnår en viss estetikk, og det er denne jeg har tatt utgangspunkt i, samt konkrete tips om hvordan en kan jobbe normkritisk med typografi, bildevalg og så videre. Dette er også en del av boken min, som presenterer mer konkret hvordan en kan jobbe normkritisk og normkreativt. Moodboardet består av ulike designløsninger som er utviklet ved hjelp av en normkritisk tilnærming.

Designresearch

Denne metoden har hengt sammen med utvikling av moodboards, og har hjulpet meg med å både få en oversikt over tilnærmingen, legge grunnlaget for bokens design, men også å gi innhold til boken. Designresearchen presenteres også i boken håndbok-delen av «How 2 be normkritisk».

BILDEBRUK

Det oppleves at en i normkritisk grafisk design benytter seg av ulisensierte Creative Commons-bilder, GIF-utdrag, memes og ClipArt. Siden disse bildene er tydelig massekopierte, minner det leseren på at de fleste bilder er massekopierte. Særlig i tidsskriftet Bang er dette tydelig, men det er også å se i andre normkritiske arbeid. Ellers kan en diskutere om fargebilder eller sort/hvitt-bilder er normer. Etter mine observasjoner kan det ofte oppleves som det blir utfordret ved at normkritikerne av og til benytter seg av duotones i bilder. I dette oppslaget blir det brukt ulike ulisensierte bilder og elementer.

TYPOGRAFI

Typografi i normkritisk grafisk design er interessant. Mange normkritiske designere bruker skrifttyper designet av kvinner og/eller minoritetspersoner for å belyse hvor patriarkalsk typografien faktisk er. Eksempelvis er designeren og grunnleggeren av magasinet *Emigre*, Zuzana Ličkos skriffter mye brukt. Det en kan diskutere her er hvordan normkritiske designere ofte

bruker skrifttyper designet av kvinner, men som tydelig er inspirert av menn. Et eksempel kan være Mrs. Eaves, som er designet av Ličko. Mrs. Eaves er tydelig inspirert av Baskerville, en skrifttype designet av John Baskerville på midten av 1700-tallet. Etter å ha observert flere normkritiske designløsninger ser jeg at Mrs. Eaves ofte blir brukt, og når den er så inspirert av en patriarkalsk skrifttype kan du som leser spørre deg om den er normkritisk. I tillegg til å bruke disse mer tradisjonelle skrifttypene bruker Bastion det de kaller for «belastede typesnitt». Dette kan eksempelvis være Comic Sans eller Mistral, som brukes ved flere tilfeller i Bastions arbeid, og spesielt i tidsskriftet Bang.

Et annet grep i normkritisk typografi er at en midtstiller teksten og fremtvinger «horunger». Sistnevnte er et omdiskutert begrep, men et begrep som har blitt brukt i århundrer av typografer. En «horunge» er et enslig ord på en enslig linje i brødtekst, og blir i blant annet Typografi og skrift av Øyvin Rannem definert som noe uakseptabelt i typografi. Bastion bruker dette i Bang for å løfte frem og hylle alle barn født utenfor ekteskap. Rannem skriver også at horunger ble mer akseptert på midten av 1960-tallet, og at det kunne bli sett som et tegn på en «ærlig, ukomplisert effektivitet». En grunn til at horungene kom tilbake til typografien kan være, som Rannem skriver, fordi effektiviteten ble oppdrevet,

timekostnadene var høye og dermed var avbrudd lite ønskelig. Derfor ble de estetiske normene justert, og det ble akseptabelt med horunger i en ellers velprodusert trykksak. I tillegg til dette vil jeg koble det opp til den italienske antidesignbevegelsen, som skrevet om på side xx, hvor formålet var å kritisere og utfordre de modernistiske normene for typografi, layout, fargebruk og så videre. Blant designere i bevegelsen er Alessandro Mendini som var en stor tilhenger av kitsch. Noe av dette kan sees på som forløperen til postmodernismen, og mye fra den italienske antidesignbevegelsen påvirket nok hvordan postmodernismen kom til uttrykk. Siden jeg tidligere i boka sammenlignet bevegelsen opp mot normkritisk grafisk design kan en også spørre seg om det finnes en sammenheng mellom Bastions valg om å løfte frem «horunger» i det feministiske tidsskriftet Bang, og at det var mer akseptert på 60-tallet da den italienske antidesignbevegelsen var sterk.

Normen i et teksthierarki er at titler er satt i størst skriftstørrelse, og brødtekst i en mindre. For å skille ingress eller tekstutdrag fra brødteksten brukes ofte en skråstilt versjon av skrifttypen, eventuelt en annen farge. I normkritisk grafisk design utfordres dette, og en kan ved hjelp av normkreative strategier utvide folks oppfatning av design. Eksempelvis blir hierarkiet brutt ned, og en øker skriftstørrelsene i brødtekst, og plas-

serer titlene på steder en ikke er vant med på grunn av normene. I normkritisk design benyttes også farger i typografien i større grad enn i normativ design. På grunn av standarder i tekstredigeringsprogrammer har det blitt en norm at svart tekst ligger på hvit bakgrunn. Denne normen kan brytes opp ved å omvende fargene, eller velge helt andre farger, for å sette spørsmålstegn ved hvorfor akkurat svart på hvitt er normen.

OPPSETT

I normkritisk grafisk design brytes gridet opp. Tekstbokser, bilder og elementer flyter sammen og over i hverandre, og linjene ligger løst. I en artikkelen «Kritiken i praktiken» i Svenska Tecknare sier Sepidar Hosseini: «Modernistisk grafisk design bygger mycket på ett rutsystem där stödlinjer skapar enhetlighet och "renhet". I stället för att avsluta varje text med en liten ruta, som är det vanliga för att markera övergången mellan en essä och nästa, skapade vi en text som rinner i väg, ut ur sin grid.»

FORMAT

Det finnes mange ulike måter en kan utfordre formater på. Om vi tar for oss formater på bøker og magasiner kan svenske Settings trekkes frem med boken Normkreativ. Denne boken er designet av Brita Lindvall Leitmann og Mariana Alves Silva ved å bruke normkreative strategier. Det som skiller bokformatet ut fra andre bøker

er at bunnen er kuttet skrått, noe som gjør at en del av boka stikker ut av fra bokhylla.

Et annet eksempel på normkritiske formater er Bastions design av det feministiske tidsskriftet Bang. De har valgt å benytte seg av standardformatet A4 nettopp for å bryte med normen i magasindesign. Fagfolk rådet om å gå bort i fra dette valget siden det ville gi et billig og upersonlig uttrykk av tidsskriftet, men det var akkurat det billige preget Bastion var ute etter. Ved å gjøre dette satt de spørsmålstegn ved verdien av eksklusivitet, i tillegg til å trekke frem gode ting med å bruke standardformater. Eksempelvis ved at en forhindrer overflødig papiravfall etter kutting.

FARGER

Etter å ha observert ulike normkritiske arbeid er det tydelig at farger blir brukt i stor grad. Hele regnbuen er synlig i de normkritiske verkene, men særlig rosa- og lillatoner blir flittig brukt. Det kan tenkes at mye av grunnen til dette er fordi det blir omtalt som «feminine» farger, noe de normkritiske designerne ønsker å trekke frem. En annen grunn til at de trekker frem farger i så stor grad er at de kritiserer normen med sort på hvitt. Sepidar Hosseini fortalte i Svenska Tecknare at de som gjestedesignere i utformingen av Bang problematiserte det hvite papiret som en nøytral bakgrunnsfarge, og valgte å bruke rosa

gjennom hele tidsskriftet.

DESIGNELEMENTER

Essayet «Ornament and Crime» av den modernistiske arkitekten Adolf Loos handler om hans mening rundt bruk av ornamenter. I essayet beskriver han hvordan ornamenter kan få et objekt til å gå ut av stil, og med det foreldes. De modernistiske tankene gikk ut på en universell form, og de mente ornamenter og dekorasjoner refererte til kulturelle, geografiske, politiske eller religiøse fenomener. Han anså ornamenter som naturlig for kvinner, barn og det primitive folket på Papua Ny-Guinea, men ikke for de moderne og utdannede. Loos mente at det var en «crime», forbrytelse, å kaste bort tid på å ilegge et objekt ornamenter, og at det ville skade menneskers helse, det nasjonale budsjettet, og kulturell utvikling. En kan i dag oppleve at modernismen og modernistisk estetikk har fått en vekkelse, og ornamenter er derfor brukt av flere normkritiske designere for å stå imot den modernistiske holdningen om at form følger funksjon. Dekorasjoner og ornamenter blir i normkritiske arbeid brukt i stor grad for å strippe de modernistiske reglene, og en problematiserer sammenhengen mellom form og funksjon.

